

Bryssel, 1. heinäkuuta 2025
(OR. en)

10987/25

ECOFIN 916
UEM 370
SOC 483
EMPL 340
COMPET 664
ENV 633
EDUC 307
ENER 331
JAI 952
GENDER 160
JEUN 191
SAN 417
ECB
EIB

ILMOITUS

Lähetäjä:	Neuvoston pääsihteeristö
Vastaanottaja:	Pysyvien edustajien komitea / Neuvosto
Asia:	NEUVOSTON SUOSITUS Suomen talous-, sosiaali-, työllisyys-, rakenne- ja finanssipolitiikasta

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena edellä mainittu, komission ehdotukseen COM(2025) 226 final perustuva, neuvoston eri komiteoiden tarkistama ja hyväksymä sekä talous- ja rahoituskomitean viimeistelemä ehdotus neuvoston suositukseksi.

NEUVOSTON SUOSITUS

Suomen talous-, sosiaali-, työllisyys-, rakenne- ja finanssipolitiikasta

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 121 artiklan 2 kohdan ja 148 artiklan 4 kohdan,

ottaa huomioon talouspolitiikan tuloksellisesta yhteensovittamisesta ja monenvälisestä julkisen talouden valvonnasta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1466/97 kumoamisesta 29 päivänä huhtikuuta 2024 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1263¹ ja erityisesti sen 3 artiklan 3 kohdan,

ottaa huomioon Euroopan komission suosituksen,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin päätöslauselmat,

ottaa huomioon Eurooppa-neuvoston päätelmät,

ottaa huomioon työllisyyskomitean lausunnon,

ottaa huomioon talous- ja rahoituskomitean lausunnon,

ottaa huomioon sosiaalisen suojelun komitean lausunnon,

ottaa huomioon talouspoliittisen komitean lausunnon,

¹ EUVL L 2024/1263, 30.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj>.

sekä katsoo seuraavaa:

Yleisiä näkökohtia

- (1) Asetuksessa (EU) 2024/1263, joka tuli voimaan 30 päivänä huhtikuuta 2024, täsmennetään tavoitteet talouden ohjausjärjestelmälle, jolla pyritään edistämään tervettä ja kestäväää julkista taloutta, kestäväää ja osallistavaa kasvua sekä resilienssiä uudistusten ja investointien avulla sekä ehkäisemään liiallisia julkisen talouden alijäämiä. Asetuksessa säädetään, että neuvosto ja komissio suorittavat eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä monenvälistä seuranta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-sopimus', tavoitteiden ja vaatimusten mukaisesti. Eurooppalaiseen ohjausjaksoon sisältyy erityisesti maakohtaisten suositusten laatiminen ja niiden noudattamisen valvonta. Asetuksella edistetään myös finanssipolitiikan kansallista omistajuutta, painotetaan sen keskipitkää aikaväliä sekä parannetaan noudattamisen valvonnan vaikuttavuutta ja johdonmukaisuutta. Kunkin jäsenvaltion on toimitettava neuvostolle ja komissiolle kansallinen keskipitkän aikavälin finanssipoliittis-rakenteellinen suunnitelma, joka sisältää sen finanssipolitiikkaa, uudistuksia ja investointeja koskevat sitoumukset neljäksi tai viideksi vuodeksi jäsenvaltion vaalikauden kestosta riippuen. Näihin suunnitelmiin sisältyvien nettomenopolkujen² on täytettävä asetuksen vaatimukset, joita ovat vaatimus saada julkinen velka sopeutuskauden päättymiseen mennessä uskottavalle lasku-uralle tai pitää se tällaisella uralla taikka saada se pysymään maltillisella tasolla alle 60 prosentissa suhteessa bruttokansantuotteeseen (BKT) ja vaatimus saada julkisen talouden alijäämä suhteessa BKT:hen supistumaan alle perussopimuksessa asetetun 3 prosentin viitearvon ja/tai pysymään sen alapuolella keskipitkällä aikavälillä. Jos jäsenvaltio sitoutuu toteuttamaan asianmukaisen uudistusten ja investointien kokonaisuuden asetuksessa säädettyjä kriteerejä noudattaen, sopeutuskautta voidaan pidentää enintään kolmella vuodella.

² Nettomenot sellaisina kuin on ne on määritelty asetuksen (EU) 2024/1263 2 artiklan 2 alakohdassa: 'nettomenoilla' tarkoitetaan julkisia menoja ilman i) korkomenoja, ii) harkinnanvaraisia tulopuolen toimenpiteitä, iii) unionin ohjelmista aiheutuvia menoja, jotka katetaan täysin unionin rahastoista saatavilla tuloilla, iv) unionin rahoituksen piiriin kuuluvien ohjelmien yhteisrahoituksesta johtuvia kansallisia menoja, v) työttömyysetuusmenojen suhdanteesta johtuvia osatekijöitä sekä vi) kertaluontoisia ja muita väliaikaisia toimenpiteitä.

- (2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241³, jolla perustettiin elpymis- ja palautumistukiväline, tuli voimaan 19 päivänä helmikuuta 2021. Elpymis- ja palautumistukivälineestä tarjotaan jäsenvaltioille uudistusten ja investointien toteuttamiseen rahoitustukea, jossa on kyse unionin rahoittamasta finanssipoliittisesta elvytyksestä. Eurooppalaisen ohjausjakson ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti tukivälineellä edistetään talouden ja yhteiskunnan elpymistä ja kestävien uudistusten ja investointien toteuttamista. Tarkoituksena on erityisesti vihreän ja digitaalisen siirtymän tukeminen sekä jäsenvaltioiden talouksien häiriönsietokyvyn vahvistaminen. Tukiväline auttaa myös vahvistamaan julkista taloutta ja vauhdittamaan kasvua ja työpaikkojen luomista keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, parantamaan unionin alueellista yhteenkuuluvuutta ja tukemaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanon jatkamista.
- (3) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2023/435⁴, jäljempänä 'REPowerEU-asetus', joka annettiin 27 päivänä helmikuuta 2023, pyritään poistamaan asteittain unionin riippuvuus Venäjältä tuotavista fossiilisista polttoaineista. Tällä tavoin edistetään energiaturvallisuutta ja monipuolistetaan unionin energiahuoltoa sekä lisätään samalla uusiutuvien energialähteiden käyttöönottoa, energian varastointikapasiteettia ja energiatehokkuutta. Suomi on lisännyt kansalliseen elpymis- ja palautumissuunnitelmaansa uuden REPowerEU-luvun voidakseen rahoittaa keskeisiä uudistuksia ja investointeja, joilla edistetään REPowerEU-tavoitteiden saavuttamista.

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/241, annettu 12 päivänä helmikuuta 2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj>).

⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/435, annettu 27 päivänä helmikuuta 2023, asetuksen (EU) 2021/241 muuttamisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukujen osalta sekä asetusten (EU) N:o 1303/2013, (EU) 2021/1060 ja (EU) 2021/1755 ja direktiivin 2003/87/EY muuttamisesta (EUVL L 63, 28.2.2023, s. 1, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj>).

- (4) Suomi toimitti 27 päivänä toukokuuta 2021 komissiolle asetuksen (EU) 2021/241 18 artiklan 1 kohtaa noudattaen kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelmansa. Komissio arvioi kyseisen asetuksen 19 artiklan mukaisesti elpymis- ja palautumissuunnitelman merkityksellisyyttä, vaikuttavuutta, tehokkuutta ja johdonmukaisuutta kyseisen asetuksen liitteessä V esitettyjä arviointia koskevia suuntaviivoja noudattaen. Neuvosto hyväksyi 29 päivänä lokakuuta 2021 täytäntöönpanopäätöksen Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tehdyn arvion hyväksymisestä⁵. Päätöstä muutettiin 8 päivänä joulukuuta 2023 asetuksen 18 artiklan 2 kohdan nojalla niin, että siinä otettiin huomioon ei-takaisinmaksettavan rahoitustuen enimmäisrahoitusosuuden päivitys ja siihen sisällytettiin REPowerEU-luku⁶. Rahoituserien maksamisen ehtona on asetuksen 24 artiklan 5 kohdan mukaisesti tehty komission päätös siitä, että Suomi on tyydyttävästi saavuttanut neuvoston täytäntöönpanopäätöksessä asetetut asiaankuuluvat välitavoitteet ja tavoitteet. Tyydyttävä saavuttaminen edellyttää, että edeltävien samaa uudistusta tai investointia koskevien välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttaminen ei ole peruuntunut.
- (5) Neuvosto antoi 21 päivänä tammikuuta 2025 komission suosituksesta suosituksen Suomen kansallisen keskipitkän aikavälin finanssipoliittis-rakenteellisen suunnitelman hyväksymisestä⁷. Suunnitelma on toimitettu asetuksen (EU) 2024/1263 11 artiklaa ja 36 artiklan 1 kohdan a alakohtaa noudattaen. Se kattaa vuodet 2025–2028, ja siinä esitetään julkisen talouden sopeutus seitsemäksi vuodeksi.

⁵ Neuvoston täytäntöönpanopäätös, annettu 29 päivänä lokakuuta 2021, Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tehdyn arvion hyväksymisestä (ST 12524/2021).

⁶ Neuvoston täytäntöönpanopäätös, annettu 8 päivänä joulukuuta 2023, Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmasta tehdyn arvion hyväksymisestä 29 päivänä lokakuuta 2021 annetun täytäntöönpanopäätöksen muuttamisesta (ST 15836/2023).

⁷ Neuvoston suositus, annettu 21 päivänä tammikuuta 2025, Suomen keskipitkän aikavälin finanssi- ja rakennepoliittisen suunnitelman hyväksymisestä, EUVL C/2025/656, 10.2.2025.

- (6) Komissio antoi 26 päivänä marraskuuta 2024 lausunnon Suomen alustavasta talousarviosuunnitelmasta vuodeksi 2025. Komissio antoi samana päivänä asetuksen (EU) N:o 1176/2011 perusteella vuodeksi 2025 varoituskansakansia koskevan kertomuksen, jossa se katsoi, että Suomi ei kuulu niihin jäsenvaltioihin, joista tarvitaan perusteellinen tarkastelu. Lisäksi komissio antoi suosituksen euroalueen talouspolitiikkaa koskevaksi neuvoston suositukseksi ja ehdotuksen vuoden 2025 yhteiseksi työllisyysraportiksi, jossa analysoidaan työllisyyspolitiikan suuntaviivojen ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteiden täytäntöönpanoa. Neuvosto hyväksyi suosituksen euroalueen talouspolitiikasta⁸ 13 päivänä toukokuuta 2025 ja yhteisen työllisyysraportin 10 päivänä maaliskuuta 2025.

⁸ Neuvoston suositus, annettu 13 päivänä toukokuuta 2025, euroalueen talouspolitiikasta (EUVL C, C/2025/2782, 22.5.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2025/2782/oj>).

- (7) Komissio julkaisi 29 päivänä tammikuuta 2025 kilpailukykykompassin. Kyseessä on strateginen kehys, jolla pyritään parantamaan EU:n maailmanlaajuisia kilpailukykyä seuraavien viiden vuoden aikana. Siinä määritetään kolme välttämätöntä muutosta, joita kestävä talouskasvu edellyttää: i) innovointi, ii) vähähiilistäminen ja kilpailukyky ja iii) turvallisuus. Kuroakseen innovaatiokuilun umpeen unioni pyrkii edistämään teollista innovointia, tukemaan startup-yritysten kasvua EU:n start-up- ja scale-up-strategian kaltaisilla aloitteilla ja edistämään tekoälyn ja kvanttilaskennan kaltaisten kehittyneiden teknologioiden käyttöönottoa. Vihreämmän talouden edistämiseksi komissio on laatinut kattavan kohtuuhintaista energiaa koskevan toimintasuunnitelman ja puhtaan teollisen kehityksen ohjelman, joilla varmistetaan, että siirtyminen puhtaaseen energiaan pysyy kustannusvaikuttavana, tukee kilpailukykyä erityisesti energiantensiivisillä toimialoilla ja toimii kasvun veturina. Liiallisen riippuvuuden vähentämiseksi ja turvallisuuden lisäämiseksi unioni on sitoutunut vahvistamaan maailmanlaajuisia kauppakumppanuuksia, monipuolistamaan toimitusketjuja ja turvaamaan kriittisten raaka-aineiden ja puhtaiden energialähteiden saatavuuden. Näitä prioriteetteja tuetaan horisontaalisilla mahdollistavilla tekijöillä, joita ovat sääntelyn yksinkertaistaminen, sisämarkkinoiden syventäminen, kilpailukykyyn rahoittaminen ja säästö- ja investointiunioni, osaamisen ja laadukkaiden työpaikkojen edistäminen sekä unionin politiikkojen parempi koordinointi. Kilpailukykykompassi on sovitettu yhteen eurooppalaisen ohjausjakson kanssa. Näin varmistetaan, että jäsenvaltioiden talouspolitiikka on komission strategisten tavoitteiden mukaista, ja luodaan talouden ohjaamiseen yhtenäinen toimintamalli, jolla edistetään kestävää kasvua, innovointia ja resilienssiä kaikkialla unionissa.

- (8) Vuonna 2025 talouspolitiikan koordinoinnin eurooppalainen ohjausjakso kehittyy edelleen elpymis- ja palautumistukivälineen täytäntöönpanon myötä. Se, että elpymis- ja palautumissuunnitelmat pannaan kokonaisuudessaan täytäntöön, on edelleen olennaisen tärkeää eurooppalaisen ohjausjakson ensisijaisten politiikkatavoitteiden saavuttamisen kannalta, koska suunnitelmat auttavat vastaamaan tuloksellisesti kaikkiin viime vuosina annetuissa maakohtaisissa suosituksissa määritettyihin haasteisiin tai merkittävään osaan niistä. Nämä maakohtaiset suositukset ovat edelleen yhtä lailla tärkeitä arvioitaessa asetuksen (EU) 2021/241 21 artiklassa tarkoitettuja muutettuja elpymis- ja palautumissuunnitelmia.
- (9) Vuoden 2025 maakohtaiset suositukset kattavat keskeiset talouspolitiikan haasteet, joihin ei ole vastattu riittävästi elpymis- ja palautumissuunnitelmiin sisältyvillä toimenpiteillä, ottaen huomioon vuosina 2019–2024 annetuissa maakohtaisissa suosituksissa määritetyt asiaankuuluvat haasteet.
- (10) Komissio julkaisi 4 päivänä kesäkuuta 2025 Suomea koskevan vuoden 2025 maaraportin. Siinä arvioidaan Suomen edistymistä asiaankuuluvien maakohtaisten suositusten noudattamisessa ja selvitetään, miten Suomi on pannut elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöön. Tämän analyysin perusteella maaraportissa määritetään kiireellisimmät haasteet, joita Suomella on edessään. Maaraportissa arvioidaan myös Suomen edistymistä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanossa, työllisyyttä, osaamista ja köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämistä koskevien unionin vuoden 2030 yleistavoitteiden saavuttamisessa sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin pääsemisessä.

Vuotuisen edistymisraportin arviointi

- (11) Neuvosto suositti 21 päivänä tammikuuta 2025 Suomelle seuraavia nettomenojen enimmäiskasvuprosentteja: 1,6 prosenttia vuonna 2025, 1,9 prosenttia vuonna 2026, 2,6 prosenttia vuonna 2027 ja 2,6 prosenttia vuonna 2028. Vastaavat kumulatiiviset enimmäiskasvuprosentit vuoteen 2023 verrattuna ovat 5,3 prosenttia vuonna 2025, 7,4 prosenttia vuonna 2026, 10,1 prosenttia vuonna 2027 ja 13,0 prosenttia vuonna 2028. Suomi toimitti 30 päivänä huhtikuuta 2025 vuotuisen edistymisraporttinsa⁹, jossa kerrotaan, miten se on edistynyt nettomenojen suositettujen enimmäiskasvuprosenttien noudattamisessa, sopeutuskauden pidentämisen perustana olevan uudistus- ja investointikokonaisuuden toteuttamisessa ja sellaisten uudistusten ja investointien toteuttamisessa, joilla vastataan eurooppalaisen ohjausjakson maakohtaisten suositusten yhteydessä määritettyihin keskeisiin haasteisiin. Vuotuisessa edistymisraportissa otetaan asetuksen (EU) 2021/241 27 artiklan mukaisesti huomioon myös Suomen puolivuositainen raportointi edistymisestä elpymis- ja palautumissuunnitelman täytäntöönpanossa.
- (12) Venäjän Ukrainaa vastaan käymä hyökkäyssota ja sen vaikutukset muodostavat eksistentiaalisen haasteen Euroopan unionille. Komissio on suosittanut aktivoimaan koordinoitusti vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen kansallisen poikkeuslausekkeen, jotta voidaan tukea unionin pyrkimyksiä lisätä puolustusmenoja nopeasti ja merkittävästi. Eurooppa-neuvosto pani 6 päivänä maaliskuuta 2025 tämän ehdotuksen tyytyväisenä merkille. Neuvosto antoi komission suosituksesta [päivämäärä; EUVL: lisätään päivämäärä 8 päivänä heinäkuuta 2025] suosituksen, jossa Suomelle sallitaan suositetuista nettomenojen enimmäiskasvuprosenteista poikkeaminen ja niiden ylittäminen¹⁰, Suomen esitettyä 30 päivänä huhtikuuta 2025 asiaa koskevan pyynnön.

⁹ Vuonna 2025 toimitetut vuotuiset edistymisraportit ovat saatavilla osoitteessa https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en.

¹⁰ Neuvoston suositus neuvoston Suomelle asetuksen (EU) 2024/1263 nojalla asettamista nettomenojen enimmäiskasvuprosenteista poikkeamisen sallimisesta (kansallisen poikkeuslausekkeen aktivointi), EUVL [EUVL: lisätään tähän alaviitteeseen asiakirjaan ST 10469/25 sisältyvän neuvoston suosituksen viite ja hyväksymispäivä].

- (13) Eurostatin vahvistamien tietojen¹¹ perusteella Suomen julkisen talouden alijäämä, joka vuonna 2023 oli 3,0 prosenttia suhteessa BKT:hen, kasvoi 4,4 prosenttiin vuonna 2024, ja julkinen velka, joka vuoden 2023 lopussa oli 77,5 prosenttia suhteessa BKT:hen, kasvoi vuoden 2024 loppuun mennessä 82,1 prosenttiin. Komission laskelmien mukaan kehitys vastaa vuonna 2024 nettomenojen 3,1 prosentin kasvua. Suomi arvioi vuotuisessa edistymisraportissa nettomenojen kasvun vuonna 2024 olleen 3,2 prosenttia. Komission estimaattien perusteella finanssipolitiikan viritys¹², johon sisältyvät sekä kansallisin että unionin varoin rahoitetut menot, oli vuonna 2024 elvyttävä (0,6 % suhteessa BKT:hen). Komissio antoi 4 päivänä kesäkuuta 2025 SEUT 126 artiklan 3 kohdan nojalla laaditun kertomuksen¹³. Kertomuksessa arvioitiin Suomen julkisen talouden tilannetta, sillä vuonna 2024 Suomen julkisen talouden alijäämä ylitti 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen. Kertomuksessa todettiin, että kyseisen arvioinnin perusteella ja SEUT 126 artiklan 4 kohdan nojalla perustetun talous- ja rahoituskomitean lausunnon huomioon ottaen komissio ei tässä vaiheessa aio ehdottaa kesäkuussa liiallisia alijäämiä koskevan menettelyn aloittamista Suomen osalta.
- (14) Vuotuisen edistymisraportin mukaan makrotalouden skenaariossa, johon Suomen julkisen talouden kehitysarviot perustuvat, reaalisen BKT:n kasvun odotetaan vuonna 2025 olevan 1,3 prosenttia ja YKHI-inflaation 1,9 prosenttia. Komission kevään 2025 talousennusteessa reaalisen BKT:n ennakoitaan kasvavan 1,0 prosenttia vuonna 2025 ja 1,3 prosenttia vuonna 2026 ja YKHI-inflaation ennakoitaan olevan 1,7 prosenttia vuonna 2025 ja 1,5 prosenttia vuonna 2026.

¹¹ Eurostat, Euro Indicators, 22.4.2025.

¹² Finanssipolitiikan virityksellä tarkoitetaan julkisen talouden perusrahoitusaseman vuotuista muutosta. Sillä pyritään arvioimaan sekä kansallisesti rahoitetuista että unionin talousarviosta rahoitetuista finanssipoliittisista toimenpiteistä talouteen aiheutuvaa sysäystä. Finanssipolitiikan viritystä mitataan seuraavien erotuksena: keskipitkän aikavälin potentiaalinen kasvu ja ii) perusmenojen muutos. Perusmenoista vähennetään harkinnanvaraiset tulopuolen toimenpiteet, mutta niihin otetaan mukaan elpymis- ja palautumistukivälineen ei-takaisinmaksettavalla tuella (avustuksilla) ja muilla unionin varoilla rahoitettavat menot.

¹³ Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 126 artiklan 3 kohdan nojalla laadittu komission kertomus, 4.6.2025, COM(2025) 615 final.

- (15) Vuotuisessa edistymisraportissa julkisen talouden alijäämän odotetaan vuonna 2025 supistuvan 3,8 prosenttiin suhteessa BKT:hen ja julkisen talouden velan kasvavan vuoden 2025 loppuun mennessä 85,3 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Tämä kehitys vastaa vuonna 2025 nettomenojen 1,6 prosentin kasvua. Komission kevään 2025 talousennusteen mukaan vuoden 2025 julkisen talouden alijäämä on 3,7 prosenttia suhteessa BKT:hen. Alijäämän supistuminen vuonna 2025 johtuu pääasiassa taloustilanteen paranemisesta ja hallituksen vuosina 2023 ja 2024 toteuttamien vakauttamistoimenpiteiden vaikutuksesta. Komission laskelmien mukaan kehitys vastaa nettomenojen 1,3 prosentin kasvua vuonna 2025. Komission estimaattien perusteella finanssipolitiikan virityksen, johon sisältyvät sekä kansallisin että unionin varoin rahoitetut menot, ennakoidaan olevan vuonna 2025 kiristävä (0,6 % suhteessa BKT:hen). Julkisen talouden velan odotetaan vuoden 2025 loppuun mennessä kasvavan 85,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen.
- (16) Komission kevään 2025 talousennusteen mukaan on odotettavissa, että elpymis- ja palautumistukivälineen tuella, jota ei makseta takaisin (avustuksilla), rahoitetaan vuonna 2025 julkisen talouden menoja määrä, joka on 0,2 prosenttia suhteessa BKT:hen, kun vuonna 2024 avustuksilla rahoitettujen menojen määrä oli 0,1 prosenttia suhteessa BKT:hen. Elpymis- ja palautumistukivälineen avustuksilla rahoitettavat menot mahdollistavat laadukkaat investoinnit ja tuottavuutta lisäävät uudistukset ilman suoraa vaikutusta Suomen julkisen talouden rahoitusasemaan ja julkiseen velkaan.

- (17) Julkiset puolustusmenot suhteessa BKT:hen olivat Suomessa 1,2 prosenttia vuonna 2021, 1,2 prosenttia vuonna 2022 ja 1,4 prosenttia vuonna 2023¹⁴. Komission kevään 2025 talousennusteessa puolustusmenojen ennakoidaan olevan 1,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2024 ja 2,1 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2025. Tämä merkitsee vuoteen 2021 verrattuna 0,9 prosenttiyksikön kasvua suhteessa BKT:hen. Suomi arvioi puolustusmenojen olevan 1,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2024 ja 2,1 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2025. Ajanjakso, jona kansallinen poikkeuslauseke on aktivoituna (2025–2028), antaa Suomelle mahdollisuuden priorisoida julkisia menoja uudelleen tai lisätä julkisen talouden tuloja niin, että pysyvästi suuremmat puolustusmenot eivät vaaranna julkisen talouden kestävyyttä keskipitkällä aikavälillä.
- (18) Komission kevään 2025 talousennusteessa nettomenojen ennakoidaan kasvavan 1,3 prosenttia vuonna 2025 ja kumulatiivisesti 4,4 prosenttia vuosina 2024 ja 2025. Komission kevään 2025 talousennusteessa Suomen nettomenojen kasvun ennakoidaan vuonna 2025 olevan suositettua enimmäiskasvua pienempi sekä vuositasolla että tarkasteltaessa vuosia 2024 ja 2025 yhdessä.
- (19) Vuotuiseen edistymisraporttiin ei sisälly vuoden 2025 jälkeiseen aikaan ulottuvia kehitysarvioita julkisesta taloudesta. Komission kevään 2025 talousennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä suhteessa BKT:hen on vuonna 2026 ennusteen koontipäivänä tiedossa olevien politiikkatoimien perusteella 3,4 prosenttia. Alijäämän supistuminen vuonna 2026 johtuu pääasiassa siitä, että tulot kasvavat vahvemman talouskasvun ansiosta (suunniteltujen veronkevennysten odotetaan kuitenkin osittain kumoavan tulojen kasvun vaikutuksen), ja siitä, että perusmenot vähenevät. Tämä kehitys vastaa vuonna 2026 nettomenojen 1,5 prosentin kasvua. Komission estimaattien perusteella finanssipolitiikan virityksen, johon sisältyvät sekä kansallisin että unionin varoin rahoitetut menot, ennakoidaan olevan vuonna 2026 kiristävä (0,5 % suhteessa BKT:hen). Komissio ennakoi julkisen talouden velan kasvavan vuoden 2026 loppuun mennessä 87,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen.

¹⁴ Eurostat, julkiset menot julkisyhteisöjen tehtäväluokituksen (COFOG) mukaan. COFOG:n ja Naton määritelmien metodologisten erojen vuoksi COFOG:n määritelmään perustuvat menot saattavat poiketa Naton määritelmään perustuvista menoista.

- (20) Suosituksessa Suomen keskipitkän aikavälin suunnitelman hyväksymisestä täsmennetään sopeutuskauden pidentämisen perustana oleva uudistusten ja investointien kokonaisuus sekä niiden toteuttamisaikataulu. Kokonaisuuteen kuuluu tämänhetkisiä ja paranneltuja elpymis- ja palautumissuunnitelman toimenpiteitä, kuten pohjoismaisen työvoimapalvelumallin käyttöönotto, energiainfrastruktuuri-investointeja ja digitaalisen innovoinnin käyttöönotto sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla sekä vihreään siirtymään, innovointiin, työmarkkinoihin ja sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyviä lisä uudistuksia ja -investointeja, kuten uudistus, jolla otetaan käyttöön yleistuki, ja toimeentulotuen uudistus. Komissio katsoo Suomen vuotuisessa edistymisraportissaan toimittamien tietojen perusteella, että kaikki sopeutuskauden pidentämisen perustana olevat uudistukset ja investoinnit, jotka oli määrä toteuttaa 30 päivään huhtikuuta 2025 mennessä, on toteutettu.

Keskeiset haasteet

- (21) Suomen julkinen talous on viimeisten kymmenen vuoden aikana ollut koko ajan alijäämäinen, ja julkinen velka suhteessa BKT:hen on ollut kasvussa. Hallitus hyväksyi vuosina 2023 ja 2024 julkisen talouden vakauttamispaketin, jonka vaikutus on 9 miljardia euroa (noin 3 % suhteessa BKT:hen). Paketin tavoitteena on saattaa julkinen talous kestävälle uralle. Vuonna 2024 julkisen talouden alijäämä kasvoi kuitenkin 4,4 prosenttiin suhteessa BKT:hen, mikä osittain johtui epäsuotuisista makrotalouden olosuhteista. Alijäämä oli vuonna 2023 ollut 3,0 prosenttia. Julkinen velka puolestaan kasvoi 82 prosenttiin, kun se oli vuonna 2023 ollut 77,5 prosenttia. Sen vuoksi julkisen varainkäytön tehokkuuden parantamiseksi saatetaan tarvita lisätoimia, jotta julkisen talouden liikkumavara voidaan palauttaa. Tämä on erityisen tärkeää, jotta tarvittaville julkisille investoinneille voidaan jättää riittävästi liikkumavaraa ja vastata ikääntyvän yhteiskunnan tarpeisiin julkista taloutta heikentämättä. Hallitus toteutti viimeisimmän kattavan menokartoituksen vuonna 2023 ja on käynnistänyt vuotuiset menokartoitukset talousarvioprosessin tueksi. Suomessa on kattava mutta monimutkainen sosiaaliturvajärjestelmä, jossa on joitakin työnteon kannustinloukkuja, mikä rasittaa julkista taloutta. Järjestelmää ollaan uudistamassa. Vuodesta 2023 alkaen on tehty useita muutoksia, ja eduskunnalle on vuonna 2025 määrä esittää kaksi merkittävää säädöspakettia. Toimeentulotuen muutoksilla tullaan vahvistamaan tuensaajien velvoitteita ja tämän tuen viimesijaisuutta. Ensimmäisessä vaiheessa kohti yleistukea yksinkertaistetaan vähimmäistoimeentuloturva yhdistämällä nykyiset työttömyysetuudet yhteen hakemukseen. Sosiaaliturvajärjestelmän kestävyyttä on tarkoitus tukea sosiaalietuusjärjestelmän tehokkuutta lisäämällä ja työnteon kannustimia parantamalla. Lisäksi uudistusten odotetaan vastaavan tarpeisiin, joita on haavoittuvilla väestöryhmillä, kuten niillä, joiden mahdollisuudet päästä työmarkkinoille ovat vähäiset.

- (22) Elpymis- ja palautumissuunnitelma sisältää asetuksen (EU) 2021/241 19 artiklan 3 kohdan b alakohdan ja kyseisen asetuksen liitteessä V olevan kriteerin 2.2 mukaisesti laajan joukon toisiaan vahvistavia uudistuksia ja investointeja, jotka on määrä toteuttaa vuoteen 2026 mennessä. Niiden odotetaan auttavan vastaamaan tuloksellisesti kaikkiin asiaankuuluvissa maakohtaisissa suosituksissa määritettyihin haasteisiin tai merkittävään osaan niistä. Koska aikataulu on näin tiukka, elpymis- ja palautumissuunnitelman ja siihen kuuluvan REPowerEU-luvun tuloksellisen täytäntöönpanon saaminen päätökseen on olennaisen tärkeää, jotta Suomen pitkän aikavälin kilpailukykyä voidaan parantaa vihreän ja digitaalisen siirtymän avulla niin, että samanaikaisesti varmistetaan myös sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Komission tiedonannossa NextGenerationEU – kohti vuotta 2026, joka hyväksyttiin 4 päivänä kesäkuuta 2025, selvennetään tukivälineen päättymiseen sovellettavaa aikataulua ja annetaan jäsenvaltioille ohjeita täytäntöönpanon maksimoimiseksi 31 päivään elokuuta 2026 mennessä, myös siitä, miten niiden elpymis- ja palautumissuunnitelmia voidaan edelleen virtaviivaistaa, esitetään keskeiset vaihtoehdot, joita on harkittava niiden tarkistamisen yhteydessä, ja korostetaan huolellisen yhteisen suunnittelun merkitystä ennen viimeisimpien maksupyyntöjen toimittamista vuonna 2026. Paikallis- ja alueviranomaisten, työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja muiden asiaankuuluvien sidosryhmien järjestelmällinen osallistuminen on edelleen olennaisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa laaja sitoutuminen elpymis- ja palautumissuunnitelman onnistuneeseen täytäntöönpanoon.

- (23) Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) ja Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) tuki kanavoidaan koheesiopolitiikan ohjelmiin. Niiden toteuttaminen on Suomessa nopeutunut. On tärkeää jatkaa toimia ohjelmien nopean toteuttamisen varmistamiseksi ja maksimoida samalla niiden käytännön vaikutus. Suomi toteuttaa koheesiopolitiikan ohjelmissaan jo nyt toimia kilpailukyyn ja kasvun edistämiseksi lisäten samalla sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Suomella on kuitenkin edelleen haasteita, kuten tarve edistää kilpailukykyä sekä talouden ja yhteiskunnan resilienssiä muun muassa osaamisen kohtaanto-ongelmien, rakenteellisen työttömyyden sekä sosiaali- ja terveystalouden tuottamisen osalta keskittyen erityisesti itäisiin raja-alueisiin. Suomen edellytetään osana asetuksen (EU) 2021/1060 18 artiklassa tarkoitettua koheesiopolitiikan rahastojen väliarviointia tarkastelevan kutakin ohjelmaa ottaen huomioon muun muassa haasteet, jotka on määritetty vuoden 2024 maakohtaisissa suosituksissa. Komissio antoi 1 päivänä huhtikuuta 2025 ehdotuksia¹⁵, joilla määraa aikaa, johon mennessä arviointi kunkin ohjelman väliarviointin tuloksista on toimitettava, lykätään 31 päivästä maaliskuuta 2025. Lisäksi niissä ehdotetaan joustoa, jolla ohjelmien toteuttamista voidaan nopeuttaa, ja kannustetaan jäsenvaltioita kohdentamaan koheesiopolitiikan varoja viidelle unionin strategiselle prioriteetialalle, jotka ovat kilpailukyky strategisten teknologioiden alalla, puolustus, asuminen, vesiresilienssi ja energiasiirtymä, sekä investoimaan prioriteettialojen osaamiseen keskittyen ESR+-ohjelmissa edelleen haavoittuvimmassa asemassa oleviin henkilöihin.

¹⁵ Ehdotus EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI asetusten (EU) 2021/1058 ja (EU) 2021/1056 muuttamisesta väliarviointin yhteydessä strategiaan haasteisiin vastaamiseksi toteutettavien erityistoimenpiteiden osalta, COM(2025) 123 final.

- (24) Euroopan strategisten teknologioiden kehysväline (STEP) tarjoaa mahdollisuuden investoida unionin keskeisiin strategisiin prioriteetteihin unionin kilpailukykyä vahvistamalla. STEP-kehysvälineen rahoitus kanavoidaan 11:n olemassa olevan unionin rahaston kautta. Jäsenvaltiot voivat ohjata rahoitusta myös InvestEU-ohjelmaan, jolla tuetaan prioriteettialojen investointeja. Suomi voisi hyödyntää näitä aloitteita parhaalla mahdollisella tavalla tukeakseen kriittisten teknologioiden, kuten puhtaiden ja resurssitehokkaiden teknologioiden, kehittämistä tai valmistusta.
- (25) Niiden taloudellisten ja sosiaalisten haasteiden lisäksi, joihin elpymis- ja palautumissuunnitelmalla ja muilla unionin varoilla vastataan, Suomen olisi puututtava tehokkaasti jäljellä oleviin haasteisiin, jotka liittyvät innovaatioiden kaupallistamiseen, vähähiilistämiseen, työllisyyteen ja osaamiseen sekä sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen toteuttamiseen.
- (26) Suomen innovaatio- ja tutkimuskyky kuuluu EU:n parhaimpiin. Suuri osa yrityksistä kehittää ja markkinoi uusia tuotteita, ja digitaalisten välineiden käyttö on väestön keskuudessa yleistä. Innovointia edistää myös T&K-menojen lisääminen. Hallitus asettaa tavoitteeksi, että T&K-menot olisivat vuoteen 2030 mennessä 4 prosenttia suhteessa BKT:hen. Myös kannustava liiketoimintaympäristö edistää innovointia. Vahvasta innovaatio- ja tutkimuskyvystä huolimatta tuottavuuden kasvu pysähtyi viime vuosikymmenellä, mihin ovat osittain vaikuttaneet aiemmat tapahtumat, kuten elektroniikka-alan alamäki 2010-luvun alussa. Tuottavimmat yritykset eivät myöskään ole riittävän suuria nostamaan kokonaistuottavuutta. Korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa yhteistyötä tekevien yritysten määrä on viime vuosina vähentynyt, mikä todennäköisesti haittaa innovaatioiden kaupallistamista. Lisäksi tutkimustulokset jäävät usein yliopistoihin, koska tutkijoilla ei ole yrittäjäystaitoja eikä ole saatavilla ohjausta tulosten muuntamiseksi myyntikelpoisiksi tuotteiksi. Samalla kun edetään kohti vuoden 2030 T&K-tavoitetta, kannattaisi sen vuoksi lisätä toimia, joilla tarjotaan lisäkannustimia korkeakoulujen ja yritysten yhteistyölle ja tuetaan tutkijoita yrittäjäystaitojen hankkimisessa. Tämä parantaisi innovaatioiden kaupallistamista.

- (27) Suomessa on runsaasti puhdasta ja edullista energiaa. Tämä voi osoittautua merkittäväksi kilpailueduksi teollisuudelle, joka vuonna 2023 käytti Suomen energian kokonaisloppukulutuksesta 44 prosenttia. Tästä edusta olisi otettava kaikki irti nostamalla edelleen teollisuuden sähköistämistä ja vähähiilistämistä, jotta teollisuuden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä voidaan nopeuttaa. Käynnissä olevan ympäristölupamenettelyjen uudistuksen odotetaan auttavan nopeuttamaan merkittäviä investointeja uusiutuvaan energiaan ja vähähiilistämiseen.
- (28) Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa keskeinen ala on edelleen liikenne, jossa on merkittäviä mahdollisuuksia vähentää päästöjä entisestään. Suomi on esittänyt fossiilittoman liikenteen tiekartassaan lainsäädäntömuutoksia, kannustinjärjestelmiä ja investointeja. Suunniteltujen toimenpiteiden toteuttaminen on keskeistä maan kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomi voi saada kilpailuetua investointien nopeuttamisesta sellaisilla osa-alueilla kuin henkilöajoneuvokannan sähköistäminen, julkisen liikenteen yhteydet autoriippuvuuden vähentämiseksi ja kaukoliikenne, samalla kun alan vähähiilistämistä tuetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja osallistavalla tavalla.
- (29) Suomen kilpailukyky vahvistuisi lisäämällä investointeja vihreään teknologiaan, kuten maa- ja merituulivoimaan sekä vihreään tutkimus- ja kehitystoimintaan. Kunnianhimoisen kiertotalouslain hyväksyminen voisi auttaa parantamaan teollisuuden tehokkuutta, kun teollisuusjäte vähentyisi ja teollisuusprosesseissa uudelleenkäyttö lisääntyisi ja kierrätysaste nousisi. Tämä voisi myös vähentää Suomen riippuvuutta tuontiraaka-aineista ja -välituotteista.

- (30) Suomen työttömyysaste oli 7,2 prosenttia vuonna 2023, ja se nousi vuonna 2024 jyrkästi 8,4 prosenttiin BKT:n supistuttua kahtena peräkkäisenä vuotena (–1 % vuonna 2023 ja –0,1 % vuonna 2024). Työllisyysaste supistui 77,0 prosenttiin vuonna 2024, kun se vuonna 2023 oli ollut 78,2 prosenttia. Vaarana on, että Suomi ei pysty saavuttamaan kansallista 80 prosentin tavoitettaan vuoteen 2030 mennessä. Kunnat ja kunnalliset työllisyysalueet ottivat 1 päivänä tammikuuta 2025 vastuun julkisten työvoimapalvelujen järjestämisestä, kuten myös pohjoismaisesta työvoimapalvelumallista, jonka tavoitteena on tukea työnhakijoita aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteillä. Osaamisen kohtaanto-ongelmat eli se, että avoimia työpaikkoja ei pystytä täyttämään työntekijöillä, joilla on työnantajien vaatimaa osaamista, ovat haaste erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa, joissa työntekijöiden kysynnän odotetaan kasvavan väestön ikääntyessä. Lisäksi pula tietynlaisesta osaamisesta vihreän siirtymän kannalta merkityksellisillä aloilla uhkaa rajoittaa Suomen edistymistä hiilineutraaliustavoitteensa saavuttamisessa vuoteen 2035 mennessä. Osaamisvaje uhkaa myös Suomen kilpailukykyä ja pitkän aikavälin kasvua. Vuonna 2024 korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus oli Suomessa 39,1 prosenttia eli pienempi kuin unionin 44,2 prosentin keskiarvo ja unionin tason 45 prosentin tavoite sekä selvästi jäljessä Suomen tavoitteesta nostaa osuus 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrän lisääminen ja korkea-asteen koulutuksen tarjonnan laajentaminen niin, että se sovitetaan tiiviisti yhteen työmarkkinoiden kysynnän kanssa, on ratkaisevan tärkeää, jotta osaamisvaje voidaan paikata pitkällä aikavälillä.

- (31) Täyttämättömistä sairaanhoitotarpeista ilmoittaneiden osuus kasvoi Suomessa vuosien 2023 ja 2024 välillä 7,9 prosentista 8,5 prosenttiin ja oli selvästi yli unionin 2,5 prosentin keskiarvon. Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän rakennetta uudistettiin perusteellisesti vuonna 2023 perustamalla hyvinvointialueita, jotka vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä aluetasolla. Kaksi vuotta perustamisensa jälkeen hyvinvointialueet ovat uudistuksen toteuttamisessa eri vaiheissa, mikä näkyy alueellisina eroina sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon saatavuudessa. Vuosina 2023 ja 2024 hyvinvointialueilla oli huomattavia budjettiylityksiä, jotka johtuivat inflaatiosta, vielä jäljellä olevista tehottomuuksista, ikääntyvään väestöön liittyvästä kasvavasta kysynnästä ja työvoimapulasta, joka on edellyttänyt turvautumista yksityisen sektorin palveluntarjoajiin. Tuottavuuden ja tehokkuuden odotetaan lisääntyvän tiukentamalla talousohjausta, laajentamalla digitaalisten palvelujen käyttöä ja parantamalla päätöksenteossa käytettävää dataa. Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen pitkän aikavälin kestävyys varmistamiseksi on olennaisen tärkeää varmistaa, että sosiaali- ja terveystalouden palvelujen uudistus parantaa kustannustehokkuutta ja takaa samalla palvelujen saatavuuden ja laadun.
- (32) Koska euroalueen jäsenvaltioiden taloudet ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa ja koska ne myötävaikuttavat yhdessä talous- ja rahaliiton toimintaan, neuvosto suositti vuonna 2025, että euroalueen jäsenvaltiot toteuttavat – myös elpymis- ja palautumissuunnitelmiansa kautta – toimia vuonna 2025 annetun, euroalueen talouspolitiikkaa koskevan suosituksen noudattamiseksi. Suositukset 2, 3, 4 ja 5 auttavat Suomea noudattamaan vuoden 2025 suositusasiakirjassa euroalueelle annettua ensimmäistä suositusta, joka koskee kilpailukykyä, suositukset 1, 4 ja 5 auttavat noudattamaan toista suositusta, joka koskee resilienssiä, ja suositus 1 kolmatta suositusta, joka koskee makrotaloudellista ja rahoitusvakautta,

SUOSITTAA, että Suomi toteuttaa vuosina 2025 ja 2026 toimia, joilla se

1. kasvattaa yleisesti puolustus- ja turvallisuusmenoja ja puolustusvalmiutta varmistaen samalla velkakestävyys 6 päivänä maaliskuuta 2025 annettuja Eurooppa-neuvoston päätelmiä noudattaen; pitäytyy neuvoston 21 päivänä tammikuuta 2025 suosittamissa nettomenojen enimmäiskasvuprosenteissa, mutta hyödyntää niitä poikkeamia, jotka on kansallisen poikkeuslausekkeen nojalla sallittu puolustusmenojen kasvun vuoksi; toteuttaa neuvoston 21 päivänä tammikuuta 2025 suosittaman pidennetyn sopeutuskauden perustana olevan uudistusten ja investointien kokonaisuuden; parantaa julkisen varainkäytön tehokkuutta ottamalla huomioon menokartoitusten tulokset; vie eteenpäin sosiaaliturvajärjestelmän uudistusta niin, että se lisää etuusjärjestelmän tehokkuutta, parantaa työnteon kannustimia ja tukee julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä ottaen samalla huomioon haavoittuvien väestöryhmien tarpeet;
2. varmistaa elpymis- ja palautumissuunnitelman ja siihen kuuluvan REPowerEU-luvun tuloksellisen täytäntöönpanon ottaen huomioon määräajat, joita uudistuksiin ja investointeihin asetuksen (EU) 2021/241 nojalla sovelletaan, jotta ne saadaan ajoissa päätökseen; nopeuttaa koheesiopolitiikan ohjelmien (EAKR, JTF ja ESR+) toteuttamista hyödyntäen tarvittaessa väliarvioinnin tarjoamia mahdollisuuksia; parantaakseen kilpailukykyä hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla EU:n välineitä, InvestEU-ohjelman ja Euroopan strategisten teknologioiden kehysvälineen tarjoamat mahdollisuudet mukaan lukien;
3. pyrkii saavuttamaan 4 prosentin T&K-tavoitteen vuoteen 2030 mennessä ja parantaa innovaatioiden kaupallistamista i) tehostamalla yritysten ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä elinkeinoelämän ja korkeakoulujen yhteisillä hankkeilla ja ii) parantamalla tutkijoiden yrittäjäyystaitoja ja tukemista;
4. vähentää riippuvuutta fossiilisista polttoaineista edistämällä julkisia ja yksityisiä investointeja teollisuuden ja liikenteen vähähiilistämiseen, myös sähköistämisen avulla, sekä vihreiden teknologioiden kehittämiseen, kiertotalousratkaisut mukaan lukien;

5. vahvistaa kaikille kohderyhmille suunnattua aktiivista työvoimapolitiikkaa ja puuttuu osaamisvajeeseen työvoiman uudelleen- ja täydennyskoulutuksella ja laajentamalla erityisesti sellaiseen osaamiseen tähtäävää korkea-asteen koulutuksen tarjontaa, jolle työmarkkinoilla on eniten kysyntää; varmistaa, että sosiaali- ja terveysterveyspalvelu-uudistuksella: i) parannetaan sosiaali- ja terveysterveyspalvelujen tuottamista, kustannustehokkuutta ja saatavuutta, pitkäaikaishoito mukaan lukien, ja ii) puututaan tehottomuuksiin.

Tehty Brysselissä

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja
